

Muslimske jesusdisiplar – ei sjølvmotseiing?

ROLF KJØDE

Innleiing

Vi har lenge visst at mange som kjem til tru på Jesus frå annan religiøs bakgrunn, i mange kulturar blir verande ei tid innanfor rammene av det ytre trusfellesskapet som dei innholdsmessig har skilt lag med. Grunnane til dette kan vere mange, men eigen og andres risiko ved konvertering er eit vesentleg og berande element, enten det gjeld det gamle trussystemets religiøse eller sosiale kontroll og forfølging. Når menneske med muslimsk bakgrunn, eller i prinsippet kva som helst tru som står i motsetning til å følgje Jesus som Messias og Guds Son, kjem til tru under trussel mot eigen og andres sikkerhet, trengs det stor innleving og forståing for ein vanskeleg situasjon der våre trussøsken for ei tid blir ved å oppsøke moské eller tempel, men ber i Jesu namn.

Det er fullt mulig å grunngi ei slik midlertidig etterfølging av Jesus innanfor dei ytre rammene av eins gamle religion med ein form for nødsprinsipp. I alle fall skal vi som vestlege kristne vere høgst varsame med å foreskrive martyriets veg for andre. Jesus lærte oss noko om å sjå bort frå Jerusalem og Garisim og heller søke den bønna som er i Ånd og sanning, bønna i Jesu Kristi heilage namn.¹ Men kan vi dermed også tenke oss at

denne *innsiderøyndommen* kan og bør gjerast til ein vidare *innsidestrategi* der den verdsvide kyrkja i ytterste konsekvens kan bli redusert til eit religiøst infiltrerende nettverk og islam står i fare for å bli redusert til eit sosialt/kulturelt rammeverk for kvar tru som måtte beile til dei? Eg trur ikkje vi kan gjere det ukritisk. Det er nok mulig for ei tid å følgje Jesus i moske- en men ikkje i islam som system. La meg grunngi det i nokre punkt der eg særleg fokuserer på det eg oppfattar som viktige premiss for denne gruppa av jesustruande med muslimsk bakgrunn.

Frå C1 til C6

John Travis, som er pseudonymet til ein svært erfaren misjonær blant muslimar i Asia, er eit viktig referansepunkt i debatten om grensesprengande strategiar for kristen misjon mellom muslimar. Han skjelnar mellom seks ulike strategitypar, C1-C6, der C står for "Christ Centered Communities".² Dei ulike strategiane strekker seg frå C1 som ei relativt a-kontekstuell overføring av vestleg prega kyrkjeliv via C3 med si vektlegging av kulturell sensitivitet til C6 der fellesskapet er tvungen til å gå under jorda på grunn av forfølgning. C1 og C2 er i denne samanhengen ganske uinteressante og er i aukande grad historiske misjonsstrategiar som har vist seg utan vesentleg gjennomslag, og vil ikkje bli drøfta vidare her. Fellesskap av hemmelege etterfølgjarar (C6) vil heller ikkje bli drøfta vidare. Dette er knappast ein strategi, men ein måte å overleve på. C3 vil vere gjenkjenneleg som paradigme for svært mykje av kristen misjon i dag, uavhengig av om kulturen er dominert av muslimsk eller annan tru og livs- syn. C3 ligg nær C4, men C3 vil i hovudsak vil knytte kontekstualiseringa til det ein forstår som ikkje-religiøse kulturelle former og vil halde fast ved å kalle Jesu etterfølgjarar for kristne. Med C4 går vi eitt steg lengre. Her vil kontekstualiseringa aktivt ta i bruk også det som sjåast som islams religiøse former, så lenge dette ikkje er tydeleg forbode ut frå Bibelen. Det inneber å bruke aktivt islams terminologi (Allah, injil, salat), leve etter eit muslimsk akseptabelt mønster for mat og drikke (jf forbod mot svinekjøt og alkohol), og gjerne faste i Ramadan og liknande. Omgrepet "kristen" er bytta ut med "etterfølgjarar av Isa al-Masih" og som gruppe blir dei kalla Isaya Umma - jesus-

felleskap. Det er likevel grunn til å merke seg at desse gruppene på ingen måte blir rekna som muslimar av det islamske fellesskapet. C4 har saman med C3 vore ein prioritert strategi i misjon til muslimar i fleire tiår allereie.

Diskusjonen, slik eg oppfattar den, går primært på om det neste strategiske steget, til C5, er teologisk akseptabelt. I det følgjande er mi drøfting særleg retta mot denne varianten, sjølv om nokre prinsipielle argument også kan vere nyttig i forhold til sider av C4. La meg derfor kort gjere greie for det eg oppfattar som hovudsakene i C5. Mens C4 ikkje nyttar termen "messianske muslimar" eller liknande, er dette det dominerande i C5. Dei fleste har basen sin i moskeen, er legalt sett muslimar og blir rekna som dette av omgivnadene sine. Ved sidan moskeen møtes ein del av dei også i eigne små grupper som ofte blir kalla Jesus-moskear. Koranen blir brukt aktivt og forstått som guddommeleg openberra på linje med torahen og injil. I missiologen Phil Parshalls studie mellom sentrale leiarar innan C5 trur jamvel to tredjedelar av desse at Koranen har høgast autoritet, og halvparten fornektar treeininga.³ Mange innanfor C5 brukar "shahada" i fullt format om at der berre er ein Gud, Allah, og at Muhammed er han profet. John Travis forsvarar dette, men nemner også at der finns grupper som byttar siste leddet om Muhammed med at "Jesus er Guds ord".⁴

Openberring og monoteisme

Mange vil seie at islams monoteisme set den i ei særstilling i forhold til kristen (og jødisk) tru. Vi har tre monoteistiske religionar og nokon tenker då at vi dyrkar den samme Gud. Alle tre leier opphavet sitt på ulike vis til Abraham, og trua vår er fundert på religiøse skrifter frå Mellom-Austen.

Men denne argumentasjonen heng ikkje saman innhaldsmessig, noko som viser seg allereie i gudsforståinga. Kan det vere snakk om samme Gud når Jesu hovudord for Gud var Far – med nær gudsrelasjon som undertekst, mens dette ordet for ikkje kan nyttast om Allah, nettopp fordi ein slik nær tale om Gud er utilbørleg? Der islam seier "*underkasting*" som trua si grunnforståing, seier trua på den treeinige Gud slik han er openberra i Jesus Kristus "*kjærleg relasjon*" og "*tillit*". Apostlane si overtyding om at der ikkje er frelse i nokon annan enn

Jesus, har ikkje unntak med omsyn til muslimar. For apostlane var det påtrengande at denne eksklusiviteten jamvel skulle forkynnast for *jødane* som vi deler heile den gammaltestamentlege gudsopenberringa med. Skulle den ikkje då også gjelde *muslimane* som i sine skrifter er utan openberringa av Gud i inkarnasjonen, utan kjennskap til kjærleiken i Jesu død for syndene våre, utan håpet i Jesu oppstode frå dei døde, utan Andens skapande kraft til tru og evig liv? Etter mitt skjønn er det tilstrekkeleg å skjære inn til desse berande truselementa for å forstå den absolutte motsetninga mellom det å vere ein kristen og det å vere muslim.

Men har vi ikkje åpna opp for å tale om messianske jødar? Legg ikkje det til rette for messianske muslimar? Her trur eg vi treng å besinne oss på openberringsforståinga og skilje mellom kjelde og kopi. Gudsopenberringa i Israel slik den er nedfelt i GT er felles stoff for den jødiske og den kristne trua. Den kristne trua har sentrumet sitt i jøden Jesus frå Nasaret, som Guds Son og Israels lova Messias. Evangeliet er frå jødane, og i misjon skal evangeliet alltid forkynnast for jøde først – så for grekar, arabar og nordmann. Jødane har ei særstilling i Guds frelseshistorie, noko som også skal avdekkast når Gud i tida si avslutning skal kalle folket sitt til ei stor omvendning og til tru på Jesus som deira sanne Messias. Dette betyr ikkje ei naiv tilnærming til ulike variantar av vår tids rabbinisme som i mangt er ulikt den jødedommen Jesus var fødd inn i. Ei understreking av jødens særstilling frelseshistorisk, refererer ikkje til judaismen men til det jødiske folk som Abrahams, Isaks og Jakobs etterkommarar. Det er slik jødane har sine frelseshistoriske løfter og fordelar og at evangeliet derfor "først" er for dei.⁵

Ingenting av dette har parallell i den kristne trua sitt forhold til Islam. Islam blir til 600 år etter Jesus. Den teksta som religionsstiftaren Muhammed presenterte som Koranen, er fenomenologisk svært ulik den jødiske og kristne boksamlinga som vi kallar Bibelen. Mellom anna er den historiske forankringa svak og dekninga for å knytte linjene tilbake til Abraham svært lav. Muhammeds utvalg frå den jødisk/kristne historia er høgst selektivt i relasjon til sjølve bibeltekstene, tekster som islam reknar som forfalska gjennom historia. Som kristne trur vi heller ikkje at Muhammed fekk noko openberring frå Gud. Men vi

trur at Moses og profetane i den gamle pakta fekk det. Der er heller ingen god grunn til å knytte det jødiske messiashåpet til islam gjennom omgrepet "messianske muslimar". Denne enorme forskjellen må vi ta høgde for ved eit ganske ulikt forhold til jødar og til muslimar. Vi vil at begge skal bli kjent med Jesus og blir frelst, men dei muslimsk dominerte folkeslaga er heidningar som oss, liksom dei buddhistisk og hinduistisk dominerte.

Kva så med opplevingane av kristen misjon og av den europeiske kulturens maktovergrep? Gir ikkje dei grunnlag for å sleppe å bere kristennamnet? Det er eit argument som lar seg høyre. Aller mest har det vore nødvendig å gå inn i dette i ein jødisk kontekst, særleg etter Holocaust. Kan vi med vår vestlege – og kyrkjelege legitimerte – overgrepshistorie overfor jødar i Europa, framleis drive misjon blant jødar? Kan vi som vestlege kristne, med kolonialiseringa som relativt nær historie, vere truverdige vitne i ei muslimsk verd som med oljemakt har bygd opp ein heilt ny sjølvrespekt? Vi som driv med misjon blant muslimar, kan aldri oversjå desse sidene og det er ei plikt å drive respektfull misjon, audmjuk i forhold til det som heng ved oss historisk.

Men kva konklusjon skal vi dra av det? Det er naturlegvis uproblematisk om jødar som trur på Jesus, kallar seg "messianske" og ikkje "kristne", tilsvarande på fleire språk. Uansett er det berre hebraisk og gresk. Tener det evangeliet best i ein muslimsk kultur å droppe "kristen" til fordel for "jesusdisiplar", så gjer vi det og er ikkje i konflikt med Bibelen. Det er ikkje nemninga desse spørsmåla primært skal prøvast på, men på forholdet til sjølv evangeliet. Det kan vere ei utfordring for nokre av dei messianske gruppene blant jødar. Og det er ei utfordring også for ein del av innsidegrupperingane i moskeen. Men kanskje er det også ei utfordring for oss kva vi etter kvart klarer å romme innanfor æresnemninga "kristen" som synonym for ein jesusetterfølgjar?⁶

Er "muslim" etnisitet?

Eit spørsmål som stadig møter oss er ein etnisk bruk av nemninga "muslim" slik politikaren Abid Raja gjorde det då han våren 2010 omtalte Litteraturhuset som ein møteplass for "mus-

limar” og ”nordmenn”. Kanskje var det ein ”slip of tounge”, men den kom neppe tilfeldig, for vi møter den ofte, både sekulært og ikkje minst frå muslimsk hald. Eg reagerte negativt under krigane på Balkan når ein omtalte grupperingane som kroatar, serbarar og muslimar. Dette er ikkje dekkande for realitetane. Mange bosniakar er muslimar, det er så. Men kulturelt, språkleg, etnisk er dei bosniakar, og ein del av bosniakane er slett ikkje muslimar men kristne av ulikt slag. Vi må ikkje la oss lure av denne tildekkande språkbruken som er i nær slekt med ein større trend med å kople tru og etnisitet. Den gjer seg gjeldande i muslimsk dominert kontekst så vel som i buddhistisk dominerte land, blant jødar, i form av hindunasjonalisme og i kristen samanheng ikkje minst i identifikasjon mellom folk og austleg ortodoks kristendom. Men den blir ikkje meir haldbar om den er aldri så mykje på frammarsj. Koplinga mellom tru og etnisitet er ein trussel mot menneskerettane og direkte i motstrid mot evangeliet. Evangeliet er etter sin natur multietnisk på ein måte som gjer at vi aldri kan godta identifikasjonen mellom folk og tru.

Muslimar er ikkje ei folkegruppe. Dei er mange folkegrupper, og dei er eit trusfellesskap. Trusforståinga er rett nok altomfattande med tanke på kultur og samfunn. Men også for muslimar blir kultur- og samfunnsspørsmål løyst ulikt, jamvel der dei utgjer sjølve majoriteten. Arabisk kultur er dominerande i delar av den muslimske verda, og arabisk kan komme nær ei etnisk bestemming, sjølv om den er for grovmaska. Samtidig er islam sterk i asiatiske kulturar som den bengalske, den indonesiske, blant malayane, i ulike sentralasiatiske folkegrupper, blant tyrkarar, kurdarar og persarar – og blant afrikanske folkeslag i Vest-Afrika. Denne breidden av muslimske uttrykk i ulike kulturar avdekkjer veldig tydeleg at det er innhaldslaust å snakke om at den som blir omvendt til Jesus i ein muslimsk kontekst, må få bli i denne muslimske konteksten - forstått som ein einskapleg etnisk/kulturell samfunnssamanheng. Islam er ikkje eintydig i etnisk/kulturell forståing. Den er så ulik som dei nemnde folkegruppene er frå kvarandre. Det som knytter dei saman, er den felles trua og truspraksisen som dei hentar frå Koranen og Hadith, ei tru som innhaldsmessig står i direkte strid med evangeliet og den openberringa vi har i Jesus Kris-

tus som Guds Son og verdas einaste frelsar. Det gjer forståinga av Muhammed som profet umulig for ein kristen og nemninga "muslimsk jesusdisippel" meiningslaus. Derimot må vi tydeleggjere at det går an å vere arabisk, bengalsk, og tyrkisk etterfølgar av Jesus. I eit slikt perspektiv skal eg vere veldig åpen med tanke på å gjere gode kulturelle skjelningar som ikkje berre inneber brot men også stor kontinuitet med kulturelle tradisjonar, verdiar og uttrykk. Eg vil derfor strekke meg langt innanfor den kategorien av misjon som John Travis kallar C4 – fellesskap av jesusetterfølgjarar der kulturuttrykk frå ulike muslimsk dominerte kontekstar blir tatt i bruk. Dette er prinsipielt ikkje nytt for misjonen, men det er lett å sjå at vi kan trenge å kle av meir av det vestlege.

Læra om kyrkja

Ved sidan av kampen om sjølve evangeliet, er ei av dei store utfordringane med etablerte kommunitetar av såkalla muslimske jesusdisiplar at dei nedskriv den nytestamentlege læra om kyrkja som den truande sin universelle og lokale identitet og tilhørighet. Eg er ikkje ute etter ei fornya maktkyrkje eller nokon form for hierarkisk tenking om kyrkja som institusjon. Likevel er kyrkja ein del av trua vår.⁷ Den er det jordiske uttrykket for den relasjonen som har vore evig i treeininga og for relasjonen mellom Gud og hans folk. Midt i diskusjonen om vi er kristne eller disiplar er det derfor påfallande at mens desse orda blir nytta 30 gongar kvar frå Acta og ut NT, er "søsken" det dominerande ordet med 240 treff. Vi som følgjer Jesus, er kalla til å danna lokale fellesskap av søsken. Vår familiære tilhørighet er primært under Guds farskap saman med Jesus søsken. Ein teologisk relativt radikal representant for C5, antropologen Joshua Massey, stadfestar at C5 forutset ein teologi som ikkje er kyrkje- men Kristus-sentrert.⁸ Men utan ei kyrkjeleg forankra forståing både av trua og misjonsoppdraget, hamnar vi, som C5, raskt i ei vestleg og postmoderne individualisert og privatisert forståing av trua som den enkelte fromme sin subjektive relasjon til Gud.

Innsiderørslene kan vere ganske ulike seg imellom. Avskygningar i teologi og tilpassing varierer veldig. Vi ser likevel i nokre av gruppene tendensar til ei tilpassing som utfordrar

evangeliet. Dette kan ligge i vedkjenninga av Jesus som Guds Son, i forståinga av den treeine Gud, i synet på forholdet mellom Koranen og Bibelen. Dette får uttrykk i nokre av grupperingane ved at dei avviser dåpen og nattverden og slik definerer seg utanfor kyrkja sine allmenne teikn. I desse miljøa er faren for synkretisme relativt stor. Eg er fullstendig klar over at dette på langt nær gjeld alle, men trenden er ikkje uvesentleg innanfor det vi kallar C5. Etter å ha gjennomgått nokre av dei mest brukte bibeltekstene for å støtte C5, konkluderer missiologen Timothy Tennent med at apostelmøtet i Jerusalem⁹ og nokre av Paulus' utsegner om sitt liv som misjonær¹⁰ med fleire, berre kan nyttast som forsvar for C5 ved å redusere deira teologiske innhald.¹¹ Han argumenterer for at desse tekstene langt meir peikar mot C4 og seier at C4 allereie fangar opp alle relevante positive sider ved C5. Samtidig hjelper C4 til å unngå C5 sine fallgruver, særleg knytt til spørsmålet om åndeleg identitet. Det C5 tilfører er eit endra syn på den primære identiteten som innan C5 er å vere muslim. Det er, i følgje Tennent – og eg sluttar meg til hans drøfting og konklusjon, i strid med sjølve innhaldet i evangeliet.

Ta islam på alvor!

Eg er ikkje trygg på at ei allmenn legitimering av innsiderørs-lene som ein slags missiologisk strategi for muslimmisjon i lengda er redeleg overfor muslimane. Igjen: Eg forstår godt at mange må bli innanfor med tanke på kostnaden ved å vise den nye trua si i majoriteten av den muslimske verda, ei gruppe som John Travis kallar C6. Vi kan knapt ta innover oss kor tungt dette korset er og skal ikkje snakke lettvent om det. Den islamske verda og islamistisk ideologi legg til rette for massive brot på dei krav vi stiller til trusfridom.

Samtidig stiller eg spørsmål ved om det er redeleg å legge misjonsstrategiar ut frå dette utan å tydeleggjere at dette inneber ein form for infiltrasjon i moskeen som vanlege muslimar i liten grad vil synes greitt om. Den modellen som John Travis skisserer som C5 – ”muslimske jesudisiplar”, er altså ikkje berre teologisk men også etisk tvilsam. Vi treng å klargjere kva det betyr for kyrkje og misjon over alt i verda at vi ikkje går ”fram med knep og forfalskar ikkje Guds ord. Men vi legg san-

ninga ope fram, og for Guds andlet stiller vi oss sjølve fram så alle menneske kan dømme oss etter sitt samvit.”¹²

Eg stiller også vesentlege spørsmål om noko av den lesinga av Koranen som tilnærminga mellom Jesus og Muhammed vil innebere, er i samsvar med ei historisk relevant lesing av Koranen som tekst. Dette har eg ikkje minst blitt klar over under lesing av John Travis og fleire av dei som følgjer hans tenking om dette. Dei seier rett ut at for å få dette til, må Koranen lesast og tolkast på ein annan måte enn det som har skjedd til no. Travis seier at den må lesast, forståast og tolkast i lys av den bibelske sanninga. Dette redefineringsprosjektet er både uhistorisk og uredeleg og speglar ein hermeneutikk vel så mykje prega av Jaques Derridas dekonstruksjon av religiøst språk som av tradisjonell muslimsk lære. Men kva respekt er det for islam som ei verdsvid trusrørsle? Og er det ein hermeneutikk som er tilpassa Koranen som religiøst skrift slik den vil bli forstått i islam?

Konklusjon

Finns det muslimske jesusdisiplar? Der finns openbert mange som ærleg og ekte følgjer Jesus med ei slik sjølvforståing. Eg har ingen grunn til å snakke reduksjonistisk om sjølve trua deira. Eg har møtt mange vitnemål som er på høgde med det beste i forankring inn mot klassisk bibelsk trusforståing. Og eg kjenner på smerta som mange av søskena mine lever under i muslimsk dominerte samfunn og familierelasjonar som vil kontrollere eller ekskludere.

Samtidig er svaret mitt på spørsmålet eit klart nei. Der finns – takk og lov, mange arabiske, iranske, tyrkiske og andre etterfølgjarar frå muslimsk bakgrunn, og mange av dei må få vere anonyme for oss av ovan nemnde grunnar. Men om vi tar det kristne og muslimske trusinnhaldet på alvor, og ikkje bøyer kne for ein reduksjonistisk fransk språkfilosofi som gjer alt til subjektiv tolking, så er konseptet ”muslimske jesusdisiplar” ei sjølvmotseiing. Å følgje Jesus er å vere funnen av Himmelens kjærlege Gud, han som strekker sine farsarmar heilt hit ned for å gjenvinne den relasjonen vi øydela. Denne Gud som blir openberra i Jesus, er ukjent i islam, trass i at Jesu namn blir nemnt mange gongar i Koranen og gitt profetisk ære. Som vest-

lege kristne må vi derfor ikkje møte islam blåøygd i vår eigen kultur, og vi må bidra til å halde fast ved sunn bibelsk vegleing både til dei som lever trua sin kamp med Jesus i moskeen, og hjelpe dei som gjer si teneste for desse søskena våre til å leve og undervise med ein god balanse som held fast ved klassisk kristen tru og liv.

Noter

- 1) Joh.4,20-24
- 2) John Travis: "The C1 to C6 Spectrum", *Evangelical Mission Quarterly* 34 1998, s.407f
- 3) Phil Parshall: "Danger! New Directions in Contextualization", *Evangelical Missions Quarterly* 34 1998, s.406
- 4) John Travis/J.Dudley Woodberry: "When God's Kingdom Grows Like yeast", *Mission Frontiers* 32:4 2010, s.29
- 5) Rom.1,16f; 3,1f, 9,4f
- 6) Acta 11,26
- 7) Mat.16,18; Ef.4,3-16; 1.Tim.3,15
- 8) Joshua Massey: "Misunderstanding C-5. His Ways Are Not Our Orthodoxy", *Evangelical Missions Quarterly* 40 2004, s.300
- 9) Acta 15
- 10) 1.Kor.7,20; 9,19-22
- 11) Timothy C. Tennent: *Theology in the Context of World Christianity*, Grand Rapids 2007, s.193-220
- 12) 2.Kor.4,2

Rolf Kjøde, f.1959. Cand theol MF 1985. Bibelskolelærer Bildøy 1988-96. Studentprest Bergen 1996-98. Rektor Lagets Bibel- og Evangeliseringssenter Mandal 1998-2001. Dagleg leiar Norsk Råd for Misjon og Evangelisering (Norme) 2001-2002. Internasjonal leiar Normisjon 2002-2003. Generalsekretær Normisjon 2003-. Styreleiar Norme 2008-.

Summary:

There are severe objections to be raised against the strategic model known as C5 in our mission to the Islamic dominated world. Due to the highly special role for the Jewish people in the salvation history, this is no good parallel for bringing acceptance to “messianic Muslims”. We also need to disturb the wide spread acceptance of confusing religious belonging and ethnicity. This ideology, also held by many Muslims, is a serious obstacle to the Gospel. C5 seems to be very weak on the ecclesiology. It is also a major question whether it can be ethically justified to operate as Muslim followers of Christ while the Islamic faith community would widely reject this opportunity and consider it false. The major advantages to be considered with C5 are also to be achieved by C4. C4 will at the same time help us avoiding the pit falls of C5, especially connected with the questions of spiritual identity.

The strategies discussed here should not be confused with the survival strategy for the many followers of Jesus Christ who experience hardship and hostility in islamic dominated societies for the sake of their belief and belonging. Many of these have to follow Jesus Christ under threats. They tend to do it under cover without reducing the contents of their faith in Christ and should not be blamed.